

บทที่ 7

ความมั่นคงของมนุษย์ในบริบทสังคมไทย

แนวความคิดเดิมเรื่องความมั่นคงของไทย

โดยทั่วไปในอดีตมีแนวความคิดว่า เป้าหมายความมั่นคงก็คือรัฐ โดยมีเหตุผลว่า รัฐคือผู้จัดความมั่นคง หากรัฐมีความมั่นคงแล้วประชาชนก็ย่อมจะเกิดความมั่นคงตามไปด้วย สิ่งสำคัญ 2 ประการของความมั่นคงก็คือ *ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของดินแดนในประเทศ และความเป็นเอกราชของชาติ* การคุกคามหลัก ๆ ต่อประเทศก็คือ การรุกรานแผ่นดินด้วยการใช้ความรุนแรงหรือใช้อำนาจบังคับโดยประเทศอื่น ๆ ซึ่งในที่สุดแล้ว ความมั่นคงจะเกิดขึ้นโดยวิถีทางของการตอบโต้โดยใช้ความรุนแรงและสร้างความสมดุลทางอำนาจด้วยการใช้แสนยานุภาพทางทหาร นี่คือโลกซึ่งความร่วมมือกันระหว่างรัฐถูกจำกัดอยู่ในรูปพันธมิตร ที่มีความเปราะบางยิ่ง ดังนั้นเรื่องมาตรฐานและคุณภาพชีวิตของประชาชนที่รัฐคุ้มครองอยู่ ตลอดจนปทัสถานและสถาบันที่รัฐกำหนดขึ้นจึงมีคุณค่าสำคัญไม่มากนักในโลกของความมั่นคงทางทหาร

นอกจากประเด็นเรื่องความมั่นคงทางทหาร ความมั่นคงตามแนวความคิดเดิมให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยนักเศรษฐศาสตร์ได้สร้างตัวแบบของการพัฒนาประเทศไว้หลายตัวแบบ แต่การพัฒนาประเทศตามตัวแบบการพัฒนาเศรษฐกิจดังกล่าว ทำยที่สุดแล้วไม่สามารถสร้างความพึงพอใจอย่างแท้จริงให้คนในประเทศได้

การวิเคราะห์เรื่องความมั่นคงของมนุษย์ สำหรับ ประเทศไทย

1. ความมั่นคงเพื่อใคร (Security Referent)

ปัจจุบันแนวความคิดใหม่เรื่องความมั่นคงของมนุษย์แตกต่างจากแนวคิดพื้นฐานแบบเดิมดังกล่าวข้างต้น โดยแนวความคิดใหม่มุ่งกล่าวถึงเป้าหมายความมั่นคงขั้นแรกคือ ประชาชนแต่ละคน ความมั่นคงของมนุษย์มิได้ปฏิเสธในเรื่องความมั่นคงของรัฐ หากแต่ให้ความสำคัญเท่า ๆ กับความมั่นคงของประชาชนแต่ละคน (หรือน้อยกว่า) เพราะที่สุดแล้วความมั่นคงของชาติไทยก็เพื่อความมั่นคงของประชาชนคนไทย ดังนั้น *ความมั่นคงของประชาชนเท่านั้น คือ ความหมายที่แท้จริงของความมั่นคงของมนุษย์* ความเกี่ยวพันของความมั่นคงของประชาชนกับความมั่นคงของรัฐอีกอย่างหนึ่งก็คือ การคุกคามความมั่นคงของประชาชนนับเป็นการคุกคามภายใน รัฐอาจจะปลอดภัยจากการคุกคามจากภายนอก แต่อาจจะเกิดความอ่อนแอจากภายในจนไม่สามารถต่อสู้กับศัตรูภายใน

นอกได้ เนื่องจากสูญเสียความเข้มแข็งภายใน นอกจากนั้น รัฐอาจจะสูญเสียอำนาจทางกฎหมาย ด้วยเหตุผลต่าง ๆ และกลับกลายเป็นศัตรูของพลเมืองตนเอง ความมั่นคงของรัฐและความมั่นคงของประชาชนจึงอาจจะกลายมาเป็นการขัดแย้ง รัฐที่คุกคามความปลอดภัยและสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลของพลเมืองจะสูญเสียอำนาจการปกครอง ในที่สุดความมั่นคงของรัฐก็จะไม่สามารถก่อให้เกิดความมั่นคงของประชาชนได้

ปัจจุบัน ประเทศไทยเล็งเห็นความสำคัญเรื่องความมั่นคงของมนุษย์โดยมุ่งที่ปัจเจกชนเช่นเดียวกัน กล่าวคือ ความมั่นคงของมนุษย์คือความมั่นคงของประชาชนแต่ละคน ซึ่งประชาชนในที่นี้หมายถึง สมาชิกทุกคนในสังคมไทย ไม่มีข้อยกเว้นว่าคน ๆ นั้นจะเป็นคนไทยโดยกำเนิดหรือไม่ รวมถึงชาวต่างชาติที่มาพักอาศัยประกอบอาชีพในประเทศไทย และนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยอย่างถูกกฎหมาย

การจำแนกกลุ่มประชาชนถ้าแบ่งโดยเส้นความยากจน (poverty line) จะแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มต่ำกว่าเส้นความยากจน คือกลุ่มด้อยโอกาสต่าง ๆ เป็นบุคคลที่ต้องเผชิญกับความขาดแคลนแร้นแค้นและปัญหาที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ ซึ่งกลุ่มนี้จะมีทั้งในเขตเมืองและชนบท ส่วนกลุ่มเหนือเส้นความยากจน คือกลุ่มคนที่มีโอกาส ซึ่งคนกลุ่มนี้เมื่อรวมกันอยู่ในสังคมเมืองแล้วส่วนใหญ่จะเกิดการแก่งแย่ง แข่งขัน เอาตัวรอด และดำรงชีวิตอยู่ด้วยการบริโภคอย่างสิ้นเปลือง อย่างไรก็ตาม สมาชิกทุกคนในสังคมไม่ว่า จะเป็นกลุ่มใดก็ตามจำเป็นต้องได้รับ “การจัดการจากภาครัฐ” ประกอบกับ “การจัดการกับชีวิตตนเอง” เพื่อให้เกิดความมั่นคง

2. คุณค่าของความมั่นคง (Security Values)

คุณค่าสำคัญ 2 ประการของความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวความคิดใหม่ คือ ความปลอดภัยทางร่างกายและความมีเสรีภาพส่วนบุคคล ความปลอดภัยทางร่างกาย หมายถึง การปกป้องร่างกายจากความเจ็บปวดและการถูกทำร้าย (Freedom from Fear) รวมถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีตามความจำเป็นพื้นฐาน (Freedom from want) ความมีเสรีภาพส่วนบุคคล หมายถึง เสรีภาพขั้นพื้นฐานในเรื่องความเป็นส่วนตัวและการเลือกวิถีชีวิต (เช่น การแต่งงาน กฎหมายส่วนบุคคล การปรับตัวทางด้านเพศสัมพันธ์ การทำงาน) และเสรีภาพ หรืออาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “เสรีภาพพลเมือง” ซึ่งหมายถึงเสรีภาพในการจัดการในเรื่องประเพณี วัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

ความมั่นคงของมนุษย์จำเป็นต้องประกอบด้วยคุณค่าสำคัญทั้ง 2 ประการนี้ ความปลอดภัยทางร่างกายและการมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความเกี่ยวข้องกับเสรีภาพส่วนบุคคล ความเจ็บปวดและการ

ทำร้ายร่างกายหมายถึงการไม่มีเสรีภาพส่วนบุคคล หน่วยงานของรัฐที่ดูแลเรื่องความปลอดภัยจะต้องใช้วิธีที่จะทำให้แน่ใจว่าประชาชนจะไม่ทำร้ายเบียดเบียนซึ่งกันและกัน หรือทำลายกฎระเบียบทางสังคมโดยการรุกรานสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลให้ลดน้อยลง รูปแบบ การปกครองแบบอำนาจเด็ดขาดของรัฐอาจจะสร้างสังคมที่ได้รับการปกป้องจากอันตรายต่าง ๆ ได้ การจัดระเบียบสังคมสามารถทำให้แต่ละคนรู้ว่าตนเองควรจะยืนอยู่จุดไหน และจะปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ ราวเท่าที่พวกเขาเคารพข้อห้ามและกฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ความมั่นคงของมนุษย์จึงหมายถึงความสมดุลระหว่างความต้องการความปลอดภัยกับความต้องการมีเสรีภาพ อย่างไรก็ตาม การใช้อำนาจเผด็จการในเรื่องความปลอดภัยและเสรีภาพนั้นเป็นการดำเนินการที่ไม่น่ายินดีนัก และยังอาจจะก่อให้เกิดปัญหาความยุ่งยากตามมาอีกด้วย

ในมุมมองด้านเศรษฐศาสตร์ เป้าหมายหรือคุณค่าของความมั่นคงตามทิศทางใหม่ของไทยจะต้องยึดเศรษฐศาสตร์กระแสตรงมากขึ้น นั่นคือ เศรษฐกิจพอเพียง โดยเศรษฐศาสตร์กระแสหลักที่ใช้ในเวทีสังคมโลก มุ่งเน้นการบรรลุเป้าหมายของระดับการพัฒนา อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ระดับของการพัฒนายังคงมีความจำเป็นต้องใช้เป็นเครื่องชี้วัดพื้นฐาน แต่การวัดคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษย์จะวัดแต่อัตรา การเจริญเติบโตอย่างเดียวนั้นไม่เพียงพอ ต้องคำนึงถึงความเสมอภาคเท่าเทียมกันของคนไทยทุกคนในการเข้าถึงโอกาสทางสังคม ความมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ การที่ประชาชนมีงานทำ เพราะการว่างงานเป็นความทุกข์ระทมของบุคคลและก่อให้เกิดปัญหา สังคมต่าง ๆ มากมาย ดังนั้น เศรษฐศาสตร์กระแสตรงจะต้องเข้ามามีบทบาทมากขึ้น โดยเน้นที่ความสุขความพอเพียงตามสถานภาพของแต่ละคน แต่ละท้องถิ่น และแต่ละชุมชน

คุณค่าของความมั่นคงอาจพิจารณาจากความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ของคนไทย ซึ่งการพึ่งพาในที่นี้หมายถึง

- 1) ทางด้านสุขภาพ คือการมีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง การมีจิตใจ มีอารมณ์ที่ดี มีความสุข มีความพร้อมที่จะปรับตัวอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่น
- 2) การมีปัญญา คือการคิดอย่างเป็นระบบและเป็นเหตุเป็นผล
- 3) การมีจิตสำนึกที่เป็นสาธารณะ ความเป็นประชาสังคม มีการรวมตัวของสมาชิกในสังคมเพื่อเชื่อมประสานผลประโยชน์จากทรัพยากรหรืออำนาจระหว่างปัจเจกชนกับรัฐ โดยเป้าหมายของประชาสังคมคือ “การเพิ่มคุณภาพชีวิตที่ดีของสมาชิกทุกคนในสังคม ”

3. การคุกคามความมั่นคง (Security Threats)

สำหรับแนวคิดเดิม การคุกคามความปลอดภัยเกี่ยวข้องโดยตรงกับการรุกรานโดยรัฐอื่น แต่แนวความคิดใหม่เรื่องความมั่นคงของมนุษย์นั้น การคุกคามมีได้ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม จากแหล่งต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับอำนาจในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับครอบครัวขึ้นไปจนถึงระบบเศรษฐกิจโลก ปัจจุบันการคุกคามอาจเกิดขึ้นในหลายรูปแบบและไม่อาจตามสืบค้นได้ง่าย

อาจเกิดขึ้นจากผลของการกระทำที่ไม่ได้ตั้งใจให้เกิดขึ้นจากปฏิบัติการต่าง ๆ หรือแม้แต่อาจจะเกิดขึ้นโดยไม่มีปฏิบัติการใด ๆ เลยก็เป็นได้ การคุกคามทั้งทางตรงและทางอ้อมนี้เป็นภาวะคุกคามความมั่นคงของมนุษย์ทุกชาติ ทุกเผ่าพันธุ์ในโลก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่สามารถป้องกันปราบปราม หรือกำจัดได้ มีบางปัจจัยเท่านั้นที่ยากต่อการป้องกัน เช่น ภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นโดยคาดไม่ถึง ซึ่งการคุกคามดังกล่าวแสดงให้เห็นตามตารางดังนี้

ตารางแสดงการคุกคามต่อความมั่นคงของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม

การคุกคามทางตรง	การคุกคามทางอ้อม
1. ยาเสพติด : การค้าสิ่งเสพติดต่าง ๆ เช่น เฮโรอีน ยาบ้า ยาอี 2. การใช้ความรุนแรง การเสียชีวิตจากการฆาตกรรม / การทำร้ายจนเกิดความพิการ : เหยื่อของการฆาตกรรม การเฆ่นฆ่าสตรีและเด็ก การล้วงละเมิดทางเพศ การก่อการร้าย การก่อกบฏของชนกลุ่มต่าง ๆ การสังหารหมู่ การสังหารเพื่อล้างความลับ การลอบสังหารเพื่อตัดตอนเครือข่ายอาชญากรรม 3. การลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ : การล่อลวงซื้อขายสตรีและเด็ก การใช้เด็กเป็นขoitาน การใช้แรงงานสตรีและเด็ก การจับตัวเรียกค่าไถ่ การกักตัวคู่แข่งทางการเมือง 4. ความมีอคติและการใช้อำนาจบังคับ : กฎหมาย/การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้ยากไร้ และสตรี การเลือกตั้งที่ไม่บริสุทธิ์ยุติธรรม การเป็นปฏิปักษ์ต่อสถาบันและสื่อมวลชน 5. ความขัดแย้งระหว่างประเทศ : วิกฤตการณ์การตึงเครียดระหว่างประเทศ วิกฤตการณ์ทางทหาร 6. อาวุธที่มีอำนาจการทำลายล้างสูง : การสะสมอาวุธที่มีอำนาจการทำลายล้างสูง อาวุธขนาดเล็ก กับระเบิดตามชายแดน	1. การเกิดโรค : การเจ็บป่วย (การติดเชื้อ HIV ที่ระบาดไปทั่ว การเกิดโรคต่าง ๆ เช่น โรคหัวใจ โรคมะเร็ง) 2. การขาดแคลนสิ่งจำเป็น : ระดับของการขาดแคลนความจำเป็นพื้นฐาน และสิทธิขั้นพื้นฐาน (อาหาร น้ำดื่มสะอาด สาธารณสุขมูลฐาน การศึกษาภาคบังคับ) 3. ภัยธรรมชาติ และอุบัติเหตุที่มนุษย์ก่อให้เกิดขึ้น การเกิดอัคคีภัยร้ายแรง น้ำท่วม แผ่นดินไหว อุบัติเหตุจากรถ 4. ความด้อยพัฒนา : ผลผลิตมวลรวมในประเทศต่ำ การเจริญเติบโตของผลผลิตต่ำ ภาวะเงินเฟ้อ ภาวะการว่างงาน ความไม่เท่าเทียม การเพิ่ม/ลดลงของจำนวนประชากร ความยากจน ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจทั้งในระดับประเทศ ภูมิภาค และระดับโลก ภาวะชะงักงันของการพัฒนา รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากร 5. การอพยพของประชากร : ผู้อพยพและการย้ายถิ่นฐานตามชายแดน 6. การเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อม (ระดับท้องถิ่น ประเทศ ภูมิภาค โลก) การเกิดเอลนีโญ ลานีญา การก่อให้เกิดมลภาวะต่าง ๆ แก่สิ่งแวดล้อม

ตารางดังกล่าว ได้อธิบายไว้อย่างสังเขป อย่างไรก็ตาม มีประเด็นสำคัญเพิ่มเติม 4 ประการ ซึ่งสัมพันธ์กับการคุกคามและความมั่นคงของมนุษย์ คือ

1) ชนิดของการคุกคาม ทั้ง 12 รูปแบบนั้น แตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ รูปแบบของการคุกคามที่มีผลต่อความปลอดภัยทางร่างกายและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในประเทศที่พัฒนาทางอุตสาหกรรมย่อมแตกต่างไปจากประเทศกำลังพัฒนา ประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยย่อมแตกต่างจากประเทศที่มีการปกครองระบอบอื่น

2) การคุกคามที่ปรากฏในตารางดังกล่าว เป็นการคุกคามที่เกิดขึ้นและลุกลามทั่วโลกและส่งผลกระทบต่อมวลมนุษยชาติ วิฤติการณ์ดังเคียดทางทหาร สงครามโลก และการสะสมอาวุธนิวเคลียร์ ตลอดจนอาวุธเคมีและชีวภาพ จะทำให้ความปลอดภัยของทุกคนลดน้อยลง นอกจากนั้น ยาเสพติดที่แพร่ระบาด การทำลายสิ่งแวดล้อมจะก่อให้เกิดอันตรายต่อทุกชีวิตบนโลก ความผันผวนทางเศรษฐกิจของโลกก็สามารถก่อให้เกิดผลร้ายต่อทุกคนได้เช่นกัน

3) ตารางได้แสดงถึงความสำคัญของการคุกคามประเภทต่าง ๆ โดยได้จัดลำดับความสำคัญของยาเสพติด การเสียชีวิตจากการฆาตกรรม/การถูกทำร้ายถึงขั้นพิการ และการขาดแคลนสิ่งจำเป็นไว้ในอันดับต้น ๆ ของความรุนแรงทางตรงและทางอ้อม กล่าวคือ ประเภทของการคุกคามดังกล่าวมีความสำคัญอยู่ในลำดับต้น ๆ ของความปลอดภัยและเสรีภาพของมนุษย์

4) การคุกคามทั้งทางตรงและทางอ้อมในเรื่องการใช้ความรุนแรง การลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ ยาเสพติด และการขาดแคลนสิ่งจำเป็น ดูคลุมเครือในเรื่องผลกระทบที่มีต่อความปลอดภัยทางร่างกายและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ซึ่งอาจจะเป็นการยากที่จะกล่าวว่าความตายที่เกิดจากการชนฆ่า การลดคุณค่าของมนุษย์ หรือความตายจากการเสพยาเสพติดเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดผลด้านลบต่อความปลอดภัยและเสรีภาพของมนุษย์ บางท่านอาจจะเกิดความสงสัยว่าการขาดแคลนสิ่งจำเป็น การเกิดโรคและอุบัติเหตุจะเกี่ยวข้องโดยตรงกับความมั่นคงของมนุษย์ได้อย่างไร

กฎหมายที่มีอคติและการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม รวมถึงการเลือกตั้งที่ไม่บริสุทธิ์ อาจทำให้เกิดอันตรายต่อความปลอดภัยของร่างกายได้ หากผู้นั้นทำทนายกฎหมายและการปฏิบัตินั้น ๆ เป็นการริดรอนสิทธิเสรีภาพในการเป็นพลเมืองของประชาชน แม้ว่ามันจะไม่ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อเสรีภาพขั้นพื้นฐานโดยตรงก็ตาม

ความขัดแย้งในเรื่องดินแดนระหว่างประเทศ อาจมีผลกระทบต่อความปลอดภัยและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน ความคาดหวังในการทำสงคราม และการเตรียมการเข้าสู่สงคราม ซึ่ง Jean-Jaques Rousseau เรียกว่า “สงครามแห่งรัฐ” อาจส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของประชาชน ซึ่งอาจเป็นในรูปแบบ “กองทัพนิยม” โดยกระทำการเผยแพร่แนวความคิดกองทัพนิยมและยกย่องเชิดชูสัญลักษณ์ ค่านิยม และการปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรง รัฐบาลที่ใช้ระบบกองทัพนิยมอาจกลายเป็นดังที่ Harold Lasswell ได้กล่าวไว้ คือเป็นรัฐบาลทหารที่ถูกปกครองโดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านความรุนแรง ประเทศที่ถูกปกครองโดยระบบนี้ย่อมเป็นสถานที่ที่อันตรายในแง่ของความปลอดภัยและเสรีภาพของประชาชน

การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของอาวุธที่มีอำนาจทำลายล้างสูง โดยมีการสะสมอาวุธสมัยใหม่ไว้เกินความจำเป็น นับเป็นอันตรายและเปล่าประโยชน์ บางท่านอาจโต้แย้งว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องไว้เพื่อป้องกันไม่ให้ประเทศอื่นโจมตี อย่างไรก็ตามในอนาคต ควรมีการลดการสะสมอาวุธหรือยกเลิกการสะสม (แต่สำหรับปัจจุบันการมีไว้ซึ่งอาวุธดังกล่าวก็ยังจำเป็นสำหรับความมั่นคงในบางประเทศ)

ความด้อยพัฒนาของรัฐ ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่จะก่อให้เกิดความไม่มั่นคงของมนุษย์ได้ ภาวะชะงักงันทางเศรษฐกิจจะทำให้ระดับของการพัฒนาประเทศลดต่ำลง และระดับความยากจนเพิ่มสูงขึ้น อันจะส่งผลกระทบให้เกิดการขาดแคลนความจำเป็นพื้นฐาน และสิทธิที่พึงมีพึงได้ของประชาชน ซึ่งย่อมหมายถึงการลดทอนความปลอดภัยและเสรีภาพของบุคคลเช่นกัน

การเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การก่อสร้างเขื่อน เตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์ ก็อาจจะเป็นตัวการทำลายระบบนิเวศ ซึ่งย่อมมีผลกระทบต่อการอยู่อาศัยของมนุษย์ รวมทั้งประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามอีกด้วย การเวนคืนที่ดินและการอพยพผู้คนออกจากพื้นที่อาจทำให้เกิดความไม่สบายใจ จึงนับเป็นการรุกรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนอีกทางหนึ่ง

ในสังคมไทยสิ่งที่เป็นภาวะคุกคามความมั่นคงของมนุษย์ นอกจากการคุกคามทางตรงและทางอ้อมทั้ง 12 รูปแบบ ซึ่งเป็นการคุกคามด้านกายภาพที่กล่าวมาแล้ว สิ่งที่ต้องพิจารณาให้ความสำคัญคือบริบทด้านวัฒนธรรม จิตใจ ค่านิยมของปัจเจกบุคคล และชุมชน ซึ่งจะแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่หรือท้องถิ่น อาจถูกคุกคามจากการครอบงำและการเอารัดเอาเปรียบจากผู้ที่มีอำนาจมีอิทธิพลเหนือกว่า เช่นการถูกจำกัดสิทธิต่าง ๆ อันพึงมีพึงได้จากรัฐ การถูกระแสโลกาภิวัตน์ครอบงำการดำเนินชีวิตแบบวิถีไทย เป็นผลให้มุ่งสู่วัตถุนิยมและค่านิยมที่ฟุ้งเฟ้อ ชีวิตจึงไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร ในทำนองเดียวกันภาวะคุกคามนอกจากจะเกิดกับภาคประชาชนแล้วยังเกิดกับภาครัฐได้ด้วย ดังนั้น รัฐจะต้องวิเคราะห์ภาวะคุกคามที่มีต่อตนเองควบคู่ไปกับภาวะคุกคามต่อประชา

ชนในประเทศเพื่อกำหนดนโยบายหรือค้นหาวิธีการที่จะลดภาวะคุกคามต่าง ๆ เหล่านั้น สำหรับภาคประชาชนจะต้องเรียนรู้และเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการปกป้องตนเองจากภาวะคุกคามต่าง ๆ

อนึ่ง ภาวะคุกคามในปัจจุบันไม่ได้เกิดจากการใช้กำลังกองทัพเพื่อการรุกรานดินแดนผู้อื่นหรือปกป้องดินแดนของตนเองเท่านั้น (non military threat) รัฐจึงไม่สามารถใช้บทบาทในเชิงอำนาจของตนเองปกป้องได้ เพราะภาวะคุกคามมีหลายปัจจัยและส่งโดยตรงถึงครัวเรือนผ่านสื่อในรูปแบบต่าง ๆ รัฐจำเป็นต้องปรับบทบาทของตนเองในการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับปัจเจกบุคคลและชุมชนในการป้องกันตนเองไม่ให้ถูกรอบงำโดยชาดการไตร่ตรองพิจารณา ในทำนองเดียวกันจะต้องใช้วิจารณญาณในการวิเคราะห์ภาวะคุกคามนั้นมาเป็นโอกาสในการพัฒนาได้ด้วย

4. วิธีการที่ทำให้เกิดความมั่นคง (Security Instruments / Means)

แนวความคิดในเรื่องการใช้เครื่องมือที่เหมาะสม เพื่อทำให้เกิดความมั่นคงของมนุษย์ก็นับว่าแตกต่างจากแนวความคิดเดิม สำหรับกรณีศึกษา : สำหรับประเทศไทยมีประเด็นใหญ่ ที่สำคัญ 4 ประการดังนี้

1) การจัดการเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ วิธีการใช้กำลังเป็นเครื่องมือระดับทุติยภูมิ ในขณะที่การพัฒนามนุษย์และการปกครองแบบธรรมาภิบาลเป็นเครื่องมือที่สำคัญลำดับแรก

2) ความร่วมมือกันในระยะยาวของหน่วยงานระหว่างประเทศทั้งราชการและเอกชน

3) แนวความคิดเกี่ยวกับความมั่นคงดั้งเดิม เห็นว่าความเข้มแข็งหรือกำลังทหารเป็นศูนย์กลางของความมั่นคง แต่แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์ถือเอา **“พลังแห่งความนุ่มนวล พลังแห่งปัญญา (Soft Power)”** หรือ **“ศิลปะการชักจูง”** เป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ด้วยการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร แนวความคิดในการดำเนินงาน เพื่อสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นอย่างสันติ

4) รัฐ องค์การระดับภูมิภาค และองค์การระหว่างประเทศ รวมทั้งองค์กรพัฒนาเอกชนต่าง ๆ ควรร่วมมือกันกำหนดแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์

แนวความคิดในเรื่องวิธีการสร้างความมั่นคงทั้ง 4 ประการ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั่วโลกโดยใช้แนวทางปฏิบัติที่แตกต่างกันไป ในบริบทของสังคมไทยก็เช่นเดียวกัน สถานการณ์และปัญหาพื้นฐานของคนในแต่ละพื้นที่ ท้องถิ่นหรือภูมิภาคย่อมมีความแตกต่างกัน วิธีการที่รัฐจะสร้างความมั่นคงให้กับปัจเจกบุคคลหรือชุมชนจะต้องพิจารณาจากพื้นฐาน สถานการณ์สิ่งแวดล้อมในแต่ละพื้นที่ด้วย

ข้อเสนอแนะ จากการศึกษาต่อการนำไปใช้ประโยชน์ ในการกำหนดเป็นนโยบายและยุทธศาสตร์ในการดำเนินการ เกี่ยวกับ การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในประเทศไทย มี 5 ประการ คือ

ประการแรก คือ ประชาชนเป็นศูนย์กลางของความคิด และการจัดการเรื่องความมั่นคง ส่วนภาครัฐเป็นผู้ที่จัดการลงทุนและจัดระบบ โดยการสร้างนโยบายและยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับปัญหาที่มีอยู่ และเป็นผู้สนับสนุนให้คนไทยมองเห็นปัญหาของตนเองและจัดการกับปัญหาของตนเองก่อน เพราะถ้าคนไม่เห็นปัญหาของตนเองแม้ว่ารัฐจะมีนโยบายจัดการแก้ไขปัญหาอย่างไร ก็ไม่อาจสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ได้อย่างถาวรได้

ประการที่สอง คือ ความมั่นคงของมนุษย์ในที่นี้คือความมั่นคงของคนไทย ซึ่งมีเอกลักษณ์ความดีงามเฉพาะตัว มีจารีตประเพณี ศาสนา และวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไปแต่ละท้องถิ่น และบุคคล หรือเรียกว่า ความมั่นคงทางใจ ซึ่งอาจนับเป็นองค์ประกอบที่ 8 ของ การจัดการเรื่องความมั่นคงของมนุษย์

ประการที่สาม คือ การเตรียมการในเรื่องการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้ชุมชน เพราะชุมชนที่เข้มแข็งเท่านั้นที่จะนำพาสมาชิกสู่ความมั่นคง ซึ่งการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนจะต้องทำให้เกิดกลไกของการสร้างการมีส่วนร่วมต่าง ๆ ของคนในชุมชน เป็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในเรื่องสาธารณะต่าง ๆ กระบวนการได้มาซึ่งฉันทามติในการดำเนินการใด ๆ ในชุมชน การรวมกลุ่มกันพัฒนาต่าง ๆ รวมถึงการใช้ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน โดยคนในชุมชนมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นและผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นในท้องถิ่นของตนเอง

ประการที่สี่ คือ การสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรเอกชน องค์กรท้องถิ่นและอาสาสมัคร ให้มีบทบาทสำคัญในการจัดการสิ่งคุกคามความมั่นคงของมนุษย์ทั้ง 8 องค์ประกอบ

- ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ	- ความมั่นคงด้านอาหาร
- ความมั่นคงด้านสุขอนามัย	- ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม
- ความมั่นคงของบุคคล	- ความมั่นคงของชุมชน
- ความมั่นคงทางการเมือง	- ความมั่นคงทางใจ

โดยให้ครอบคลุมทั้งมิติของความรุนแรงและมิติของพื้นที่ (ชุมชน) ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์ของทุกองค์กรเป็นเครือข่ายสาขาที่มีรัฐเป็นผู้สนับสนุน

ประการสุดท้าย คือ รัฐมีหน้าที่ในการจัดการให้ประชาชนทุกคนมีหลักประกันทางสังคม ต่าง ๆ เช่น หลักประกันสุขภาพ สวัสดิการสังคม จัดการให้ทุกคนมีโอกาสใช้ทรัพยากรสาธารณะอย่างเท่าเทียมกัน รวมถึงส่งเสริมให้เจ้าของกิจการหรือองค์กรสาธารณะต่าง ๆ มีระบบประกันคุณภาพเพื่อให้มั่นใจว่าบริการต่าง ๆ ที่ประชาชนได้รับเป็นบริการที่มีคุณภาพและคุ้มค่า

ตารางแสดงความแตกต่างระหว่างความมั่นคงของประเทศ กับ ความมั่นคงของมนุษย์

ประเด็นที่พิจารณา	ความมั่นคงของประเทศ	ความมั่นคงของมนุษย์
ความมั่นคงเพื่อใคร	- รัฐ	- ปัจเจกชน ชุมชน
ความมั่นคงเพื่อคุณค่าอะไร	- ความเป็นปึกแผ่นของแผ่นดิน และความเป็นเอกราชของชาติ	- ความปลอดภัยของบุคคลและสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล ความเสมอภาคของบุคคลในการเข้าถึงโอกาสทางสังคม ความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้
ความมั่นคงถูกคุกคามอย่างไร	- การคุกคามโดยตรงจากรัฐอื่น	- การคุกคามโดยตรงและโดยอ้อมทางด้านกายภาพจากรัฐและผู้อื่น การถูกรวบจำด้านวัฒนธรรม ค่านิยม ช่องทางในการคุกคามส่งตรงถึงบ้าน
ความมั่นคงเกิดขึ้นด้วยวิธีการใด	- การใช้กำลังเป็นเครื่องมือ เพื่อปกป้องความปลอดภัยของรัฐ - ความสมดุลแห่งอำนาจมีความสำคัญอำนาจขึ้นอยู่กับแสนยานุภาพทางทหาร - การร่วมมือกันระหว่างรัฐ เป็นไปในรูปแบบของการเป็นพันธมิตรที่ประปรายยิ่ง - ปทัสถานและสถาบันมีความสำคัญอันจำกัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการดำเนินการทางทหาร	- การพัฒนามนุษย์และการปกครองแบบธรรมาภิบาลเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมความมั่นคงของมนุษย์ (การใช้กำลังเป็นเครื่องมือขึ้นทุกขณภูมิ) - ความสมดุลแห่งอำนาจมีการใช้อย่างจำกัด พลังแห่งความนุ่มนวลหรือศิลปะการชักจูงมีความสำคัญยิ่งกว่า - การร่วมมือระหว่างรัฐ องค์การระหว่างประเทศ และองค์กรพัฒนาเอกชน เกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืน - ปทัสถานและสถาบันมีความสำคัญมาก การเป็นประชาธิปไตยและการมีตัวแทนในสถาบันต่าง ๆ จะช่วยให้การดำเนินงานเกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น - ความตระหนักของภาครัฐในการจัดการให้เกิดความมั่นคง

จากตารางข้างบน ได้นำเรามาสู่การประมวลความคิด เรื่อง “ความมั่นคงของมนุษย์ในบริบทของสังคมไทย ” ซึ่งเป็นผลลัพธ์อันพึงปรารถนาของการพัฒนาประเทศ โดยรัฐควรพิจารณาถึงความมั่นคงของคนไทยในประเด็นเกี่ยวกับความมั่นคงของชีวิตและสังคม ซึ่งความมั่นคงของชีวิต คือ ความมั่นคงของปัจเจกบุคคลในความสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีความเป็นอยู่ที่ดีเหมาะสมกับอัตภาพของแต่ละคน ส่วนความมั่นคงในสังคม คือ การที่มนุษย์อยู่ร่วมกันด้วยความเอื้ออาทรไม่ทำร้ายเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ได้รับจัดสรรสวัสดิการต่าง ๆ อันพึงมีพึงได้โดยเท่าเทียมกัน ทั้งนี้ ความมั่นคงในชีวิตและสังคมต้องมีความสัมพันธ์กับความสมดุลทางธรรมชาติ กล่าวคือ การจัดการเพื่อให้เกิด ความมั่นคงของมนุษย์ต้องกระทำไปโดยไม่ทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นการสะสมทุนทางสังคมประการหนึ่งไว้ให้ชนรุ่นหลัง

นอกจากนี้สิ่งที่รัฐพึงตระหนัก คือ ความมั่นคงของมนุษย์เกี่ยวพันกับการปกป้องความปลอดภัยและสิทธิเสรีภาพของบุคคล จากการคุกคามทั้งโดยตรงและทางอ้อม การส่งเสริมการพัฒนามนุษย์ การปกครองระบบประชาธิปไตยและในกรณีที่เป็น การใช้กำลัง (รวมถึงการลงโทษ) คือ วิธีการหนึ่งในการจัดการเรื่องความมั่นคงของมนุษย์

การร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรระหว่างประเทศ หน่วยงานภาคเอกชน และกลุ่มอื่น ๆ ในสังคมเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาความมั่นคงของมนุษย์ให้เกิดขึ้นอย่างมั่นคงในประเทศของเรา
